

Brussel, 14 juni 2024
(OR. en)

10817/24

**Interinstitutioneel dossier:
2008/0140(CNS)**

**ANTIDISCRIM 95
FREMP 291
GENDER 114
JAI 968
MI 583
SOC 435**

VERSLAG

van:	het voorzitterschap
aan:	Raad
nr. vorig doc.:	10476/24
nr. Comdoc.:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Betreft:	Richtlijn betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling (artikel 19) - <i>Voortgangsverslag</i>

I. INLEIDING

De Commissie heeft op 2 juli 2008 bij de Raad en het Europees Parlement een voorstel ingediend voor een richtlijn van de Raad die erop gericht is de bescherming tegen discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid uit te breiden tot andere gebieden buiten de werksfeer. Het voorstel voor een horizontale richtlijn gelijke behandeling vormt een aanvulling op de bestaande Uniewetgeving¹ ter zake en voorziet in een verbod op discriminatie op bovengenoemde gronden op de volgende gebieden: sociale bescherming, met inbegrip van sociale zekerheid en gezondheidszorg, onderwijs, en toegang tot goederen en diensten, met inbegrip van huisvesting.

¹ Met name de Richtlijnen 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG en 2004/113/EG van de Raad.

Na de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon op 1 december 2009 valt het voorstel nu onder artikel 19 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) (bijzondere wetgevingsprocedure). Bijgevolg is eenparigheid in de Raad vereist, na *goedkeuring* door het Europees Parlement.

Het Europees Parlement heeft op 2 april 2009² advies uitgebracht in het kader van de raadplegingsprocedure. De Raad zal het Europees Parlement moeten verzoeken goedkeuring te verlenen aan de definitieve tekst.

Hoewel het voorstel al bijna zestien jaar wordt besproken en bijna elk voorzitterschap het dossier op de agenda van de Raad heeft geplaatst, is het tot nu niet gelukt om een akkoord te bereiken. Het meest recente voortgangsverslag³ is op 12 juni 2023 voorgelegd aan de Raad Epsco.

Hoewel een zeer grote meerderheid van de delegaties al geruime tijd achter de richtlijn staat en de doelstelling steunt het bestaande rechtskader te vervolledigen door alle vier discriminatiegronden via een horizontale aanpak aan te pakken, hebben enkele delegaties hun bezorgdheid geuit over het vermeende gebrek aan rechtszekerheid, de bevoegdheidsverdeling en de naleving van het subsidiariteitsbeginsel, en de gevolgen van het voorstel, met name de financiële gevolgen, en om verduidelijking verzocht met betrekking tot deze punten.

In de loop der jaren is de tekst grondig herzien om tegemoet te komen aan de geuite punten van zorg. Hierbij zijn onder meer de wettelijke verplichtingen, zowel wat betreft de inhoud als de bevoegdheidsverdeling, verduidelijkt en de potentiële financiële gevolgen van de ontwerprichtlijn grotendeels beperkt.

De Commissie heeft de pogingen een compromis te vinden, gesteund, maar handhaaft vooralsnog een studievoorbehoud wat betreft eventuele wijzigingen in haar oorspronkelijke voorstel.

² Zie doc. A6-0149/2009. Alice Kuhnke (SE/Groenen/Vrije Europese Alliantie) is door het huidige Parlement als rapporteur aangewezen.

³ Doc. 9043/23. De Raad heeft ook een oriënterend debat over het voorstel gehouden (zie doc. 9544/23).

II. BESPREKINGEN VAN DE RAAD ONDER HET BELGISCHE VOORZITTERSCHAP

Tijdens het Belgische voorzitterschap is intensief gewerkt aan het voorstel om eenparigheid van stemmen te bereiken. Het voorstel is in drie vergaderingen van de Groep sociale vraagstukken⁴, driemaal door het Coreper⁵ en op het niveau van de Raad besproken. Het voorzitterschap heeft vier reeksen tekstvoorstellen ingediend om tegemoet te komen aan alle resterende bezwaren van de delegaties, met name de bezwaren in verband met de rechtszekerheid, de eerbiediging van het subsidiariteitsbeginsel en de mogelijke financiële gevolgen van de toekomstige richtlijn.⁶

Het voorzitterschap is op de volgende manier tegemoetgekomen aan deze punten van zorg:

1. De tekst is herzien om de reikwijdte van de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot *redelijke aanpassingen* ten behoeve van personen met een handicap (artikel 4 en de overwegingen 19a tot en met 20d) te verduidelijken. Dit moet niet worden verward met een verplichting om de toegankelijkheid te waarborgen, die eerder is geschrapt.
2. De *bevoegdheden van de lidstaten op het gebied van onderwijs*, onder meer met betrekking tot de vaststelling van het schoolgeld, alsook de leeftijdsgrenzen, zijn explicieter afgebakend (artikel 3, lid 2, punt d), en overweging 17g).
3. De tekst is verder verduidelijkt door een verwijzing op te nemen naar de ruime discretionaire bevoegdheid van de lidstaten om diensten van algemeen belang te verrichten, te doen verrichten en te organiseren, waarbij wordt bevestigd dat verschillen in de verlening van *diensten van algemeen belang* op regionale of lokale niveau als zodanig geen discriminatie vormen (artikel 3, lid 5 bis, en overweging 11).
4. De tekst is gewijzigd door te voorzien in de mogelijkheid voor de lidstaten om de *demografische uitdaging* van dalende geboortecijfers aan te pakken (artikel 3, lid 4 bis, en overweging 19-a).

⁴ De vergaderingen vonden plaats op 20 februari, 14 maart en 9 april.

⁵ 18 april, 26 april en 14 juni.

⁶ Docs. 5552/24, 6630/24, 7549/24 en 8616/24 (ongewijzigd overgenomen in doc. 8616/1/24 REV 1 en met kleine technische en redactionele aanpassingen in doc. 10476/24).

5. Het voorzitterschap heeft voorts de voorwaarden voor de *verschillen in behandeling op grond van leeftijd of een handicap* verduidelijkt (artikel 2, leden 5 bis en 6, alsook de overwegingen 14-a en 14a).
6. In dezelfde geest heeft het voorzitterschap de bepalingen verduidelijkt betreffende *verschillen in behandeling op grond van leeftijd of gezondheidstoestand, met name op het gebied van financiële diensten* (artikel 2, leden 7 bis en 7, en overweging 15ab).
7. De *omzettingstermijn* is teruggebracht met drie jaar ten opzichte van het vorige ontwerp met het oog op de verlengde periode die reeds was verstreken sinds het voorstel voor het eerst was opgesteld, en de desbetreffende bepaling is geherformuleerd overeenkomstig de bestaande praktijk (artikel 15, lid 2). De *termijn voor verslaglegging* is daarentegen verlengd tot vier jaar.
8. Overweging 9 is geherformuleerd om uitdrukkelijk te bevestigen dat de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid zorgvuldig zijn beoordeeld.
9. Er zijn ook een aantal wijzigingen aangebracht om de tekst te *actualiseren* en de interne consistentie en duidelijkheid ervan te verbeteren.

Een zeer grote meerderheid van de delegaties steunde in het Coreper van 18 en 26 april de tekst van het voorzitterschap en de doelstelling om op 7 mei 2024 in de Raad tot een algemene oriëntatie te komen. Enkele delegaties verzochten echter om meer tijd om hun interne besluitvormingsprocessen af te ronden en de gelegenheid te krijgen eventuele resterende opmerkingen in te dienen⁷. Het voorzitterschap heeft daarom besloten het doel van de bespreking in de Raad Epsco op 7 mei te wijzigen in een oriënterend debat. Tijdens het oriënterend debat⁸ in de Raad pleitte een zeer grote meerderheid van de delegaties voor een spoedig akkoord onder het Belgische voorzitterschap over het voorstel op basis van de meest recente compromistekst. Drie delegaties handhaafden echter een algemeen voorbehoud.

⁷ Het voorzitterschap heeft geen schriftelijke opmerkingen ontvangen.

⁸ Doc. 9094/24.

Het voorzitterschap heeft na het oriënterend debat in de Raad bilaterale besprekingen gevoerd met de delegaties die nog steeds bedenkingen hadden in een poging oplossingen te vinden en de weg vrij te maken voor het bereiken van een eenparigheid van stemmen. De richtlijn werd vervolgens op 14 juni opnieuw op de agenda van het Coreper geplaatst.⁹ Tijdens de bespreking in het Coreper steunde een zeer grote meerderheid van de delegaties de tekst van het voorzitterschap en de doelstelling om in de Raad tot een algemene oriëntatie te komen. Drie delegaties handhaafden echter nog een voorbehoud. Hierdoor werd het duidelijk dat de vereiste eenparigheid van stemmen nog niet kon worden bereikt.

III. CONCLUSIE

De compromistekst van het voorzitterschap is aan dit verslag gehecht. Een grote meerderheid van de delegaties hebben hun krachtige steun uitgesproken voor deze tekst en gepleit voor de snelle aanneming ervan. De Commissie heeft benadrukt dat zij de aanneming ervan nog altijd beschouwt als een prioriteit.

Het voorzitterschap merkt op dat de huidige compromistekst, waarin rekening wordt gehouden met alle specifieke punten van zorg en die door vierentwintig lidstaten wordt gesteund, nog niet op unanieme steun kan rekenen. De huidige toename van discriminatie en intimidatie van kwetsbare groepen duidt op een dringende behoefte aan een gemeenschappelijke en horizontale bescherming van burgers in de hele Europese Unie tegen discriminatie op grond van alle beschermde gronden. Het voorzitterschap hoopt daarom dat het voorstel in de nabije toekomst op meer steun kan rekenen en de vereiste eenparigheid van stemmen in de Raad kan worden bereikt.

⁹ Aangezien er geen aanvullende redactionele voorstellen zijn ontvangen, heeft het voorzitterschap geen inhoudelijke wijzigingen aangebracht in de compromistekst die op 18 en 26 april in het Coreper is besproken. Er zijn slechts kleine technische en redactionele wijzigingen aangebracht (zie doc. 10476/24).

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN DE RAAD

**betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht
godsdiensdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid**

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 19, lid 1,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie¹⁰,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien de goedkeuring van het Europees Parlement¹¹,

Handelend volgens een bijzondere wetgevingsprocedure,

¹⁰ PB C , , blz. .

¹¹ PB C , , blz. .

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Overeenkomstig artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) zijn de waarden waarop de Unie berust eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren, en hebben de lidstaten deze waarden gemeen. Overeenkomstig artikel 6 VEU erkent de Unie de rechten, vrijheden en beginselen die zijn neergelegd in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (“EU-Handvest van de grondrechten”). Krachtens datzelfde artikel maken de grondrechten, als gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voortvloeiend uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten, als algemene beginselen deel uit van het recht van de Unie.
- (2) Gelijkheid voor de wet en bescherming tegen discriminatie is een universeel recht dat wordt erkend door de Universele Verklaring van de rechten van de mens, het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, de Verdragen van de Verenigde Naties inzake burgerrechten en politieke rechten, respectievelijk inzake economische, sociale en culturele rechten, het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD), het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het Europees Sociaal Handvest, die door alle lidstaten zijn ondertekend. Deze richtlijn, en in het bijzonder de bepalingen betreffende redelijke aanpassingen, eerbiedigt de fundamentele beginselen die worden erkend in het UNCRPD en het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld.

- (2a) De Unie is sinds 23 december 2010 partij bij het UNCRPD. De bepalingen van het UNCRPD maken, overeenkomstig artikel 216, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), integraal deel uit van de rechtsorde van de Europese Unie, en de wetgeving van de Unie moet derhalve worden uitgelegd op een manier die verenigbaar is met het UNCRPD. Meer bepaald is in artikel 2 van het UNCRPD de weigering van redelijke aanpassingen opgenomen in de definitie van discriminatie, en zijn in artikel 9 verplichtingen inzake toegankelijkheid opgenomen. In haar mededeling over de “Unie van gelijkheid: Strategie inzake de rechten van personen met een handicap 2021-2030” wijst de Commissie op de aanhoudende ongelijkheid en discriminatie van personen met een handicap buiten de werksfeer, zoals op het gebied van sociale bescherming, gezondheidszorg, onderwijs en toegang tot goederen en diensten, waaronder huisvesting, en op de noodzaak om verdere vooruitgang te boeken in de EU-wetgeving op deze gebieden. Met deze richtlijn, in combinatie met andere maatregelen op het niveau van de Unie en de lidstaten voor de uitvoering van het UNCRPD, moet worden bijgedragen aan de aanpak van deze kwesties.
- (3) Deze richtlijn eerbiedigt de grondrechten en neemt de grondbeginselen in acht die met name zijn vastgelegd in het EU-Handvest van de grondrechten. Overeenkomstig artikel 10 van het EU-Handvest van de grondrechten heeft eenieder recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; bij artikel 21 is elke discriminatie, met name op grond van godsdienst of overtuiging, een handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid verboden, en in artikel 26 wordt erkend dat personen met een handicap recht hebben op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid te bewerkstelligen.
- (4)
- (5) De Europese Raad van Brussel van 14 december 2007 heeft in zijn conclusies de lidstaten verzocht de inspanningen ter voorkoming en bestrijding van discriminatie op en buiten de arbeidsmarkt te versterken.

- (5a) Om een Unie van gelijkheid tot stand te brengen, heeft de Commissie in 2020 en 2021 belangrijke strategieën en actieplannen vastgesteld¹² waarmee het beginsel van gelijke behandeling moet worden bevorderd en moet worden bijgedragen aan de bestrijding van discriminatie door middel van een combinatie van gerichte maatregelen en de integratie van gelijkheid op alle beleidsterreinen. Hierbij wordt ook gewezen op het belang van een intersectionele aanpak.
- (5ab) Op 4 maart 2022 heeft de Raad conclusies aangenomen over de bestrijding van racisme en antisemitisme om de schrikbarende toename van het aantal racistische en antisemitische incidenten in de lidstaten aan te pakken.¹³ De Commissie beoogt daarnaast met haar gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement en de Raad “Geen plaats voor haat: een verenigd Europa tegen haat” de inspanningen van de EU op te voeren door op verschillende beleidsterreinen krachtigere maatregelen te nemen. De mededeling is met name een oproep tot actie om ervoor te zorgen dat Europa een plaats is waar de fundamentele waarden van de EU er zijn voor iedereen. Gelijkheid en non-discriminatie behoren tot deze fundamentele waarden en grondrechten, en zijn ook als zodanig verankerd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en in het EU-Handvest van de grondrechten. Deze waarden dienen als basis om ervoor te zorgen dat alle mensen, wie zij ook mogen zijn, zonder angst kunnen samenleven. De Europese Unie is vastbesloten een samenleving op te bouwen waarin iedereen dezelfde kansen krijgt om zich te ontplooiën en vrij is om uitdrukking te geven aan zijn individualiteit. De bevordering van een dergelijke samenleving is een krachtig middel om bescherming te bieden tegen haat.¹⁴

¹² De strategie voor gendergelijkheid 2020-2025, het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025, het strategisch EU-kader voor gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma 2020-2030, de strategie voor gelijkheid van lhbtq’ers 2020-2025 en de strategie voor de rechten van personen met een handicap 2021-2030. Daarnaast heeft de Commissie een strategie ter bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse leven aangenomen.

¹³ pdf (europa.eu).

¹⁴ JOIN(2023) 51 final van 6.12.2023.

- (5ac) Naar aanleiding van de conclusies van de Europese Raad van juni 2023¹⁵ heeft de Commissie in haar mededeling “Demografische veranderingen in Europa: een toolbox voor actie” van 11 oktober 2023¹⁶ een brede benadering van demografische veranderingen voorgesteld met beleidsinstrumenten voor de lidstaten, en de lidstaten opgeroepen om gendergelijkheid, non-discriminatie en intergenerationele rechtvaardigheid centraal te stellen bij beleidskeuzen.
- (6) Het Europees Parlement heeft in zijn resolutie van 20 mei 2008, zijn resolutie van 8 september 2015 en zijn resolutie van 19 april 2023 gepleit voor de uitbreiding van de bescherming tegen discriminatie in de wetgeving van de Europese Unie.
- (6a) Discriminatie heeft niet alleen ernstige gevolgen voor individuen, maar ook voor de samenleving, onder meer voor het bruto binnenlands product, de belastinginkomsten en de sociale cohesie. De bescherming tegen discriminatie waarin deze richtlijn voorziet, kan bijdragen aan een betere gezondheidstoestand, betere onderwijsresultaten en, om al deze redenen, een toename van het bruto binnenlands product van de lidstaten.

¹⁵ Conclusies van de Europese Raad van 29-30 juni 2023.

¹⁶ COM(2023) 577 final van 11.10.2023.

- (7) In haar mededeling “Vernieuwde sociale agenda: kansen, toegang en solidariteit in het Europa van de 21e eeuw” heeft de Commissie gesteld dat in samenlevingen waarin alle mensen als gelijkwaardig worden beschouwd, niemand door kunstmatige belemmeringen of discriminatie van welke aard ook ervan mag worden weerhouden deze kansen te benutten. Discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid kan de verwezenlijking van de doelstellingen van de Unie zoals die zijn vastgelegd in de Verdragen ondermijnen, in het bijzonder de verwezenlijking van een hoge werkgelegenheid en van sociale bescherming, de verbetering van de levensstandaard en de kwaliteit van het bestaan, alsmede de vergroting van de economische en sociale cohesie en van de solidariteit. Zij kan ook de doelstelling van het wegwerken van belemmeringen voor het vrij verkeer van personen, goederen en diensten tussen de lidstaten ondermijnen. De Commissie heeft in haar mededeling “Non-discriminatie en gelijke kansen: een vernieuwd engagement” nogmaals onderstreept en herhaald dat zij vastbesloten is discriminatie te bestrijden en gelijke kansen te bevorderen. In 2017 hebben het Europees Parlement, de Raad en de Commissie de Europese pijler van sociale rechten afgekondigd met als derde beginsel het recht van iedereen, ongeacht gender, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, op gelijke behandeling en gelijke kansen op het gebied van werkgelegenheid, sociale bescherming, onderwijs en de toegang tot goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn.¹⁷ De Commissie heeft in haar actieplan voor de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten onderstreept dat gelijke behandeling en gelijke toegang een doeltreffend, fatsoenlijk gehandhaafd en actueel rechtskader vereisen, waarbij zij in het bijzonder verwijst naar deze richtlijn.¹⁸

¹⁷ Interinstitutionele proclamatie betreffende de Europese pijler van sociale rechten (2017/C 428/09) (PB C 428/10 van 13.12.2017).

¹⁸ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, *Het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten* (COM(2021) 102 final), 4.3.2021.

- (8) De bestaande wetgeving van de Europese Unie omvat drie rechtsinstrumenten die op artikel 13 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap zijn gebaseerd (inmiddels vervangen door artikel 19 VWEU), en één rechtsinstrument dat op artikel 19 VWEU is gebaseerd. Deze eerste drie rechtsinstrumenten zijn Richtlijn 2000/43/EG¹⁹, Richtlijn 2000/78/EG²⁰ en Richtlijn 2004/113/EG²¹, die tot doel hebben discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid te voorkomen en te bestrijden. Deze instrumenten hebben het nut van wetgeving in de strijd tegen discriminatie aangetoond. Met name Richtlijn 2000/78/EG creëert een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep, ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid. Op andere gebieden dan arbeid bestaan er tussen de lidstaten evenwel verschillen wat de mate en de vorm van bescherming tegen discriminatie op die gronden betreft. Richtlijn 2000/43/EG beschermt personen tegen discriminatie op grond van ras of etnische afstamming bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, sociale bescherming en onderwijs, terwijl Richtlijn 2004/113/EG bescherming biedt tegen discriminatie op grond van geslacht bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, met uitzondering van media- en reclame-inhoud en van onderwijs. Naast deze drie rechtsinstrumenten is er Richtlijn (EU) 2024/1499²² van de Raad, die normen voor organen voor gelijke behandeling bevat met het oog op een goede handhaving van deze en andere richtlijnen op het gebied van gelijke behandeling.

¹⁹ Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (PB L 180 van 19.7.2000, blz. 22).

²⁰ Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (PB L 303 van 2.12.2000, blz. 16).

²¹ Richtlijn 2004/113/EG van de Raad van 13 december 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten (PB L 373 van 21.12.2004, blz. 37).

²² Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad van 7 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling van personen ongeacht hun ras of etnische afstamming, gelijke behandeling van personen in arbeid en beroep ongeacht hun godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele oriëntatie, gelijke behandeling van vrouwen en mannen op het gebied van sociale zekerheid en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, en tot wijziging van Richtlijnen 2000/43/EG en 2004/113/EG (PB L, 2024/1499 van 29.5.2024, blz. 1).

- (9) Het doel van deze richtlijn is derhalve, uitgaande van een zorgvuldige beoordeling in het licht van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel, wat betreft de discriminatiegronden, de mate en vorm van bescherming [...] op het gebied van arbeid en beroep uit te breiden met de in deze richtlijn bedoelde specifieke gebieden. Discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid moet daarom door de Europese Unie wettelijk worden verboden op een reeks gebieden buiten de arbeidsmarkt, namelijk toegang tot sociale bescherming, toegang tot onderwijs en toegang tot en aanbod van goederen en diensten, waaronder huisvesting. Onder diensten moet worden verstaan diensten in de zin van artikel 57 van het VWEU.
- (10) Krachtens Richtlijn 2000/78/EG is discriminatie bij de toegang tot beroepsopleiding verboden; ter aanvulling van deze bescherming moet het verbod op discriminatie verruimd worden tot onderwijs dat niet als beroepsopleiding wordt beschouwd.
- (11) Deze richtlijn moet de bevoegdheden van de lidstaten op het gebied van met name onderwijs, sociale zekerheid en gezondheidszorg onverlet laten. Zij mag evenmin afbreuk doen aan de essentiële rol en de ruime discretionaire bevoegdheid van de lidstaten om diensten van algemeen belang te verrichten, te doen verrichten en te organiseren. Tot deze diensten kunnen ook verschillende niveaus van diensten tussen nationaal, regionaal of lokaal niveau behoren, afhankelijk van bijvoorbeeld de bevoegdheidsverdeling binnen de lidstaten en de regionale en lokale omstandigheden. Verschillen in behandeling die het gevolg zijn van regionale of lokale verschillen in het niveau van dergelijke diensten, vormen derhalve geen discriminatie in de zin van deze richtlijn.
- (12) Onder discriminatie wordt ook verstaan directe en indirecte discriminatie, intimidatie, het geven van de opdracht tot discriminatie en weigering van redelijke aanpassingen aan personen met een handicap. Daarnaast wordt onder discriminatie ook meervoudige discriminatie verstaan.

- (12a) Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie kan worden afgeleid dat er onder meer sprake is van discriminatie wanneer een persoon minder gunstig wordt behandeld of wordt geïntimideerd vanwege een band die deze persoon heeft, of die als zodanig wordt gepercipieerd, met personen met een bepaalde godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, of met organisaties die de bevordering van de rechten van die personen nastreven. Van discriminatie is tevens sprake wanneer iemand minder gunstig wordt behandeld of wordt geïntimideerd vanwege godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid die men eenvoudigweg veronderstelt bij die persoon.²³
- (12ab) Het kan belangrijk zijn om rekening te houden met de specifieke achterstandssituaties als gevolg van meervoudige discriminatie, met inbegrip van intersectionele discriminatie, om de complexe realiteit van discriminatiegevallen tot uiting te brengen en slachtoffers ervan beter te beschermen. Intersectionele discriminatie is discriminatie in welke vorm ook op grond van een combinatie van twee of meer van de volgende gronden, ook wanneer ze apart genomen geen discriminatie van de betrokkene zouden vormen: godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, alsook een combinatie van een of meer van deze gronden en een van de krachtens Richtlijn 2000/43/EG, Richtlijn 2004/113/EG of Richtlijn 79/7/EEG beschermde gronden.
- (12b) Intimidatie is strijdig met het beginsel van gelijke behandeling, aangezien de slachtoffers ervan niet op voet van gelijkheid met anderen toegang hebben tot sociale bescherming, onderwijs en goederen en diensten. Intimidatie kan verschillende vormen aannemen, waaronder ongewenste verbale, fysieke of andere niet-verbale gedragingen. Deze gedragingen kunnen als intimidatie in de zin van deze richtlijn worden aangemerkt wanneer zij worden herhaald of anderszins zo ernstig van aard zijn dat zij tot doel of gevolg hebben dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast en er een bedreigend, vijandig, beledigend, vernederend of kwetsend klimaat wordt gecreëerd.

²³ Arresten van het Hof van Justitie van 16 juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, en van 17 juli 2008, Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415.

- (13) Bij de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling, ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, moet de Unie overeenkomstig artikel 8 VWEU, ernaar streven ongelijkheden op te heffen en de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen, met name omdat vrouwen vaak het slachtoffer zijn van discriminatie op meervoudige gronden.

Bij het opstellen of evalueren van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die nodig zijn om aan deze richtlijn te voldoen, dienen de lidstaten er rekening mee te houden dat de gevolgen voor mannen en vrouwen verschillend kunnen zijn.

- (14) Feiten die doen vermoeden dat er sprake is van directe of indirecte discriminatie moeten ook in de toekomst beoordeeld worden door nationale rechterlijke of andere bevoegde instanties overeenkomstig de regels van de nationale wetgeving of praktijk. Deze regels kunnen met name inhouden dat indirecte discriminatie op enigerlei wijze, ook op grond van statistische en/of wetenschappelijke gegevens, kan worden aangetoond.
- (14-a) Verschillen in behandeling op grond van leeftijd kunnen in bepaalde omstandigheden geoorloofd zijn indien zij worden gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het verwezenlijken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Het kan hierbij gaan om beperkte toegang tot sociale bescherming voor personen uit specifieke leeftijds-categorieën of verschillen in sociale bescherming op grond van de verschillende behoeften van verschillende leeftijdscategorieën.
- (15ab) Het is mogelijk dat de situaties van personen uit verschillende leeftijdscategorieën niet met elkaar vergelijkbaar zijn voor risicobeoordelingen in het kader van bepaalde verzekerings-, bank- en andere financiële diensten. Hetzelfde geldt voor de situaties van personen met specifieke gezondheidsproblemen, die een bepalende factor kunnen zijn bij risico-beoordelingen in het kader van dergelijke diensten. Bij deze verordening dienen daarom voorwaarden worden vastgesteld waaronder verschillen in behandeling binnen het toepassingsgebied ervan mogelijk zijn, mits zij objectief worden gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het verwezenlijken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.

- (14a) Voorkeursbehandeling op grond van een handicap of leeftijd kunnen in bepaalde omstandigheden een geoorloofde vorm van verschillende behandeling zijn, mits die objectief gerechtvaardigd is door een legitiem doel, en de middelen voor het verwezenlijken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. In dat verband dient het bevorderen van de economische, culturele of sociale inclusie van personen met een handicap of personen uit specifieke leeftijdscategorieën als een legitiem doel te worden beschouwd. De middelen voor het verwezenlijken van dat doel, zoals het aanbieden van gunstiger toegangsvoorwaarden aan personen met een handicap of personen uit specifieke leeftijdscategorieën, dienen passend en noodzakelijk te zijn. Maatregelen gebonden aan handicap of leeftijd die personen met een handicap of van een bepaalde leeftijd gunstiger voorwaarden bieden, zoals gratis of goedkoper gebruik van openbaar vervoer, musea of sportfaciliteiten, worden als verenigbaar met het beginsel van non-discriminatie beschouwd en vormen geen discriminatie op grond van een handicap of leeftijd.
- (15)
- (15b) Het is belangrijk dat klanten en bevoegde rechterlijke en klachteninstanties, op verzoek, informatie kunnen ontvangen omtrent de redenen die als verklaring gelden voor verschillen in behandeling op grond van leeftijd of gezondheidstoestand bij financiële diensten in individuele gevallen. Zonder dat financiële dienstverleners verplicht zijn commercieel gevoelige informatie bekend te maken, is het belangrijk dat de verstrekte informatie nuttig en voor een breed publiek begrijpelijk is en dat zij de verschillen in het individuele risico voor de dienst in kwestie verklaart.
- (16) Eenieder beschikt over contractvrijheid, met inbegrip van de vrije keuze van een contractpartij voor een transactie. Deze richtlijn dient niet van toepassing te zijn op economische transacties door personen voor wie deze transacties het privéleven of het familie- of gezinsleven dienen.

- (17) Belangrijk is dat bij het verbod op discriminatie andere fundamentele vrijheden en grondrechten worden geëerbiedigd, overeenkomstig het EU-Handvest van de grondrechten en het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, waaronder de bescherming van het privé- en gezinsleven, de rechten van ouderen, het recht op vrijheid van godsdienst, vrijheid van vereniging, vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid van informatie, contractvrijheid en vrijheid van ondernemerschap. Deze richtlijn dient de nationale wettelijke bepalingen onverlet te laten die in een democratische samenleving passend en noodzakelijk zijn voor de verwezenlijking van een legitiem doel, waaronder de handhaving van de openbare veiligheid of de openbare orde, het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de volksgezondheid en de bescherming van de rechten en vrijheden van derden.
- (17a) Deze richtlijn heeft betrekking op de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling in de toegang tot sociale bescherming en tot onderwijs en toegang tot en verstrekken van goederen en diensten, binnen de grenzen van de aan de Europese Unie verleende bevoegdheden. Het begrip “toegang” omvat niet het bepalen of iemand overeenkomstig het nationale recht en de nationale praktijk in aanmerking komt voor sociale bescherming of onderwijs, aangezien de organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten van het socialebeschermingsstelsel en het onderwijsstelsel, en ook de vraag of iemand gerechtigd is sociale bescherming of onderwijs te genieten, tot de verantwoordelijkheid van de lidstaten behoren.

- (17b) Sociale bescherming in de zin van deze richtlijn dient sociale zekerheid, sociale bijstand, sociale huisvesting en gezondheidszorg te omvatten. Deze richtlijn dient dan ook van toepassing te zijn op alle rechten, aanspraken en uitkeringen op grond van de algemene of bijzondere regelingen betreffende sociale zekerheid, sociale bijstand en gezondheidszorg waarin bij wet is voorzien of waarbij de verstrekking rechtstreeks door de staat geschiedt dan wel door particuliere partijen. In dit verband moet de richtlijn van toepassing zijn op uitkeringen, verstrekkingen en diensten, ongeacht of de desbetreffende regelingen al dan niet op premie- of bijdragebetaling berusten. Tot de bovenbedoelde regelingen behoren bijvoorbeeld de in Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad²⁴ omschreven takken van sociale zekerheid, alsmede regelingen betreffende uitkeringen, verstrekkingen of diensten die worden verleend wegens een gebrek aan financiële middelen of het risico van sociale uitsluiting.
- (17f) De bevoegdheid van de lidstaten met betrekking tot de organisatie van hun socialebeschermingsstelsels omvat de bevoegdheid voor het opzetten, financieren en beheren van die stelsels en de daarmee verband houdende regelingen, alsmede de bevoegdheid voor het bepalen van de inhoud, het bedrag, de berekening en de duur van uitkeringen en diensten, en voor het bepalen van de voorwaarden om voor uitkeringen en diensten in aanmerking te komen, zoals leeftijdsgrenzen, evenals voor het aanpassen van die voorwaarden om de overheidsfinanciën houdbaar te houden.
- (17g) De bevoegdheid van de lidstaten met betrekking tot de organisatie van hun onderwijsstelsels en de inhoud van het onderwijs en de onderwijsactiviteiten, met inbegrip van het onderwijs aan personen met specifieke onderwijsbehoeften, omvat de bevoegdheid voor het oprichten, financieren en beheren van onderwijsinstellingen, voor het ontwikkelen van leercurricula en andere onderwijsactiviteiten, voor het vaststellen van examenprocedures evenals voor het bepalen van de selectievoorwaarden van zowel openbare als particuliere onderwijsinstellingen, zoals het vaststellen van het schoolgeld, alsook de leeftijdsgrenzen voor scholen, cursussen, beurzen of studiebeurzen of -leningen.

²⁴ Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels (PB L 166 van 30.4.2004, blz. 1).

- (17h) Deze richtlijn is niet van toepassing op aangelegenheden die onder het familierecht vallen, zoals de burgerlijke staat en adoptie, en evenmin op de wetgeving inzake reproductieve rechten. Voorts laat zij het seculiere karakter van de staat, van overheidsinstellingen en -organen of van het onderwijs onverlet.
- (18)
- (19) Overeenkomstig artikel 17 van het VWEU eerbiedigt de Unie, en doet zij geen afbreuk aan, de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationaal recht in de lidstaten hebben, en eerbiedigt zij tevens de status van levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties.
- (19-a) Deze richtlijn mag geen afbreuk doen aan gerichte nationale maatregelen om niet-discriminerende voorkeursbehandeling wat betreft bepaalde sociale uitkeringen toe te kennen indien en zolang deze noodzakelijk zijn om de demografische uitdaging van dalende geboortecijfers aan te pakken, zoals aangetoond aan de hand van nauwkeurige, gegevens waaruit een dergelijke daling van geboortecijfers blijkt. Dergelijke maatregelen kunnen bijvoorbeeld financiële steun of steun op het gebied van huisvesting voor gezinnen omvatten.
- (19a) Personen met een handicap zijn onder meer personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving. Het begrip “langdurig” in verband met het begrip “handicap” moet worden gezien vanuit de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie, in het bijzonder het arrest in zaak C-395/15.

- (19ab) Het beginsel van toegankelijkheid is vastgelegd in het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap. Dit verdrag bepaalt dat, teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, de lidstaten die partij zijn passende maatregelen moeten nemen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die zowel in stedelijke als in landelijke gebieden openstaan voor of verleend worden aan het publiek.
- (19b)
- (19c)
- (19ca) Om gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, moeten de lidstaten op grond van deze richtlijn en in overeenstemming met het UNCRPD alle passende maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat in redelijke aanpassingen wordt voorzien. De verplichting van redelijke aanpassingen, op voorwaarde dat deze niet gepaard gaat met een onevenredige last, is reeds vastgelegd in Richtlijn 2000/78/EG en in het UNCRPD. In overeenstemming met deze instrumenten wordt onder “redelijke aanpassingen”, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie van de Europese Unie, verstaan: noodzakelijke en passende wijzigingen en aanpassingen die geen onevenredige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen. Deze aanpassingen worden gewoonlijk op individuele basis in specifieke omstandigheden aan personen toegekend in de vorm van wijzigingen en/of steun om hen in staat te stellen toegang te verkrijgen tot niet-toegankelijke situaties of omgevingen of een recht uit te oefenen. Redelijke aanpassingen kunnen van tijdelijke aard zijn, bijvoorbeeld het plaatsen van een verwijderbare oprijplaat bij kleine trappen, het voorzien in voorleessoftware, of in een gebarentolk bij bepaalde evenementen, het aanpassen van curricula, lesmateriaal en onderwijsstrategieën of het verlenen van toegang tot ondersteunend personeel.

(19cb)

(19cc) De maatregelen tot uitvoering van redelijke aanpassingen zijn slechts verplicht zolang zij geen onevenredige belasting vormen. Vrijstelling van een of meer verplichtingen tot gelijke behandeling, om redenen van de onevenredige belasting die ze vormen, moet slechts mogelijk zijn voor zover de vrijstelling niet verder gaat dan strikt noodzakelijk is om die belasting voor elk individueel geval te beperken. Onder maatregelen die een onevenredige belasting zouden vormen, moet worden verstaan maatregelen die een bijkomende organisatorische of financiële belasting vormen die als buitensporig kan worden beschouwd ten opzichte van de baat die de betrokken personen met een handicap er naar verwachting bij zouden hebben. Er mag in elke beoordeling enkel rekening worden gehouden met legitieme redenen.

(19d)

(20)

(20-a) Maatregelen om in redelijke aanpassingen te voorzien, leveren in individuele gevallen een belangrijke bijdrage aan de volledige gelijkheid, in de praktijk, van personen met een handicap op de onder deze richtlijn vallende gebieden. In het kader van een contractuele of andere betrekking van langdurige aard tussen de dienstverlener en de persoon met een handicap kunnen structurele wijzigingen aan panden of uitrusting als een redelijke aanpassing worden beschouwd. Redelijke aanpassingen kunnen betrekking hebben op het aanpassen of wijzigen van het reguliere beleid en de gebruikelijke procedures en handelwijzen van de dienstverlener, het aanpassen van de toegangsvoorwaarden, en het verlenen van specifieke op de behoeften van een persoon met een handicap toegesneden assistentie of diensten om te komen tot gelijke resultaten. Maatregelen om in redelijke aanpassingen te voorzien, mogen geen onevenredige last opleggen.

- (20aa) De in deze richtlijn vervatte bepalingen inzake redelijke aanpassing mogen echter, wat de verstrekking van huisvesting betreft, degene die de huisvesting verstrekt er niet toe verplichten structurele wijzigingen in het pand aan te brengen of dergelijke wijzigingen te bekostigen. Overeenkomstig de nationale wetgeving en praktijk dient de persoon die de huisvesting verstrekt, dergelijke wijzigingen te aanvaarden indien ze anderszins worden bekostigd en geen andere onevenredige last opleggen.
- (20-b) De lidstaten worden aangemoedigd innovatieve maatregelen te ontwikkelen en toe te passen teneinde redelijke aanpassing te waarborgen.
- (20ab)
- (20b) Bij de beoordeling of maatregelen voor het waarborgen van redelijke aanpassingen een onevenredige last opleggen, dient met een aantal factoren rekening te worden gehouden, waaronder de omvang, de middelen en de aard van de organisatie of onderneming, en de geraamde kosten van die maatregelen of de (technische en/of economische) levensduur van infrastructuur en voorwerpen die worden gebruikt om een dienst te verlenen. Van een onevenredige last zou met name sprake kunnen zijn indien er significante structurele veranderingen nodig zijn om toegang te bieden tot een roerend of onroerend goed dat op grond van zijn historische, culturele, artistieke of architectonische waarde krachtens nationale voorschriften wordt beschermd.
- (20c) Teneinde voldoende tijd te geven om te voorzien in de bij deze richtlijn verplichte redelijke aanpassingen voor personen met een handicap, is het passend voor deze maatregelen een langere omzettingstermijn vast te stellen.

(20d) Deze richtlijn doet geen afbreuk aan rechtshandelingen van de Unie tot vaststelling van specificaties om de toegankelijkheid of redelijke aanpassing voor personen met een handicap te waarborgen. Dit soort specificaties zijn onder meer opgenomen in Verordening (EU) nr. 1300/2014 van de Commissie²⁵, Verordening (EU) nr. 181/2011 van het Europees Parlement en de Raad²⁶, Verordening (EG) nr. 1107/2006 van het Europees Parlement en de Raad²⁷ en Verordening (EU) 2021/782²⁸. Voorts zijn in Richtlijn (EU) 2019/882 toegankelijkheidsvoorschriften voor personen met een handicap vastgesteld met betrekking tot bepaalde producten en diensten, en zijn in Richtlijn (EU) 2016/2102 van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2016 inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties toegankelijkheidsvoorwaarden vastgesteld voor de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties, zodat die toegankelijker worden voor gebruikers, met name voor personen met een handicap. Andere wettelijke voorschriften zijn vastgesteld bij onder meer Verordening (EU) nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad en bij Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad. Indien is voldaan aan de in de rechtshandelingen van de Unie vastgestelde gedetailleerde normen of specificaties betreffende redelijke aanpassingen voor bepaalde goederen of diensten, moeten de eisen van deze richtlijn met betrekking tot redelijke aanpassingen als nageleefd worden beschouwd.

²⁵ Verordening (EU) nr. 1300/2014 van de Commissie van 18 november 2014 betreffende de technische specificatie inzake interoperabiliteit betreffende de toegankelijkheid van het spoorwegsysteem in de Unie voor gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit (PB L 356 van 12.12.2014, blz. 110).

²⁶ Verordening (EU) nr. 181/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 betreffende de rechten van autobus- en touringcarpassagiers en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004 (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 1).

²⁷ Verordening (EG) nr. 1107/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 inzake de rechten van gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit die per luchtvervoer reizen (PB L 204 van 26.7.2006, blz. 1).

²⁸ Verordening (EU) 2021/782 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2021 betreffende de rechten en verplichtingen van treinreizigers (herschikking) (PB L 172 van 17.5.2021, blz. 1).

- (21) Het discriminatieverbod mag geen afbreuk doen aan de handhaving of vaststelling door de lidstaten van maatregelen ter voorkoming of compensatie van de nadelen die worden ondervonden door een groep personen met een bepaalde godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid of met een combinatie van kenmerken in verband met die specifieke discriminatiegronden. Die maatregelen kunnen onder meer betrekking hebben op steun aan organisaties van en voor personen met een bepaalde godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, wanneer die als hoofddoel hebben de economische, culturele of sociale inclusie van deze personen te bevorderen, of in hun specifieke behoeften te voorzien.
- (22) Deze richtlijn stelt minimumvereisten vast en laat de lidstaten daarmee de keuze gunstiger bepalingen aan te nemen of te handhaven. De uitvoering van deze richtlijn mag niet als rechtvaardiging dienen voor achteruitgang ten opzichte van de bestaande situatie in de lidstaten.
- (23) Personen die op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid zijn gediscrimineerd, dienen over adequate middelen voor rechtsbescherming te beschikken. Teneinde een hoger beschermingsniveau te verschaffen, dienen verenigingen, organisaties en andere rechtspersonen de bevoegdheid te krijgen om, mede namens of ten behoeve van slachtoffers, een procedure in te stellen, onverminderd de nationale procedureregels betreffende vertegenwoordiging en verdediging in rechte.
- (24) De regels voor de bewijslast moeten in overeenstemming het huidige EU-acquis inzake gelijkheid en non-discriminatie worden aangepast in geval van kennelijke discriminatie; voor een effectieve toepassing van het beginsel van gelijke behandeling moet de bewijslast bij bewezen discriminatie bij de verweerder komen te liggen. Het is evenwel niet aan de verweerder om te bewijzen dat de eiser een bepaalde godsdienst of overtuiging aanhangt of een bepaalde handicap, een bepaalde leeftijd of een bepaalde seksuele gerichtheid heeft.

- (25) Daadwerkelijke toepassing van het beginsel van gelijke behandeling vereist een passende rechtsbescherming tegen victimisatie.
- (26) In zijn resolutie over de follow-up van het Europees Jaar van gelijke kansen voor iedereen (2007) heeft de Raad ertoe opgeroepen het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van organisaties die potentiële discriminatieslachtoffers vertegenwoordigen, de sociale partners en verdere betrokkenen zowel op Europees als op nationaal niveau volledig te betrekken bij het opstellen van het beleid en de programma's ter voorkoming van discriminatie en ter bevordering van gelijkheid en gelijke kansen.
- (27) De ervaring met de toepassing van Richtlijn 2000/43/EG, Richtlijn 2004/113/EG en Richtlijn 2006/54/EG²⁹ heeft geleerd dat de bescherming tegen discriminatie op de onder deze richtlijn vallende gronden gebaat zou zijn bij de uitbreiding van het mandaat van het (de) bestaande orga(a)n(en) voor gelijke behandeling in elke lidstaat tot de onder deze richtlijn vallende aangelegenheden. Bij Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad zijn minimumnormen ingevoerd en vastgesteld voor de werking van organen voor gelijke behandeling, met name wat betreft hun doeltreffendheid en onafhankelijkheid. Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad moet derhalve ook van toepassing zijn op de aangelegenheden die worden behandeld in deze richtlijn, en moet daartoe worden gewijzigd. Daarnaast kunnen de lidstaten de op 22 juni 2018 aangenomen aanbeveling van de Commissie betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling als richtsnoer gebruiken om de doeltreffendheid en onafhankelijkheid van deze organen te helpen verbeteren.

²⁹ Richtlijn 2006/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep (PB L 204 van 26.7.2006, blz. 23).

- (28) De lidstaten moeten het verzamelen van gegevens over gelijke behandeling en discriminatie bevorderen, met name voor het monitoren en evalueren van de doeltreffendheid van de maatregelen die zijn genomen om aan deze richtlijn te voldoen. De lidstaten kunnen daartoe, bijvoorbeeld, referentiepunten of meetbare doelstellingen bepalen, of kwalitatieve en/of kwantitatieve gegevens verzamelen. Voor de toepassing van deze richtlijn moet onder gegevens over gelijke behandeling en discriminatie worden verstaan alle informatie die nuttig en relevant is voor het beschrijven en analyseren van de toestand van de gelijkheid, in die zin dat zij aanwijzingen biedt over het bestaan en/of de mate van discriminatie en/of gelijkheid. De verzamelde gegevens kunnen betrekking hebben op referentiepunten zoals demografische en sociaal-economische gegevens, gegevens over feitelijke en ervaren ongelijkheden, gegevens waarmee het huidige beleid kan worden geëvalueerd, of gegevens op basis van mensenrechtenindicatoren. Gegevens moeten worden verzameld op een wijze die in overeenstemming is met de nationale wetgeving en praktijk en met het toepasselijke Unierecht, in het bijzonder met Verordening (EU) 2016/679 (algemene verordening gegevensbescherming). Gegevens over gelijke behandeling en non-discriminatie kunnen bijzondere categorieën persoonsgegevens zijn in de zin van artikel 9 van Verordening (EU) 2016/679. Bij de omzetting van deze richtlijn moeten de lidstaten ervoor zorgen dat de nationale wetgeving passende waarborgen bevat met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens en met name van bijzondere categorieën persoonsgegevens. De lidstaten moeten ook zorgen voor de beveiliging, de integriteit, de authenticiteit en de vertrouwelijkheid van de voor de toepassing van deze richtlijn verzamelde en opgeslagen gegevens.

- (29) De lidstaten dienen doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties vast te stellen voor inbreuken op nationale bepalingen die op grond van deze richtlijn zijn vastgesteld. De sancties kunnen de vorm aannemen van administratieve of financiële sancties, zoals boeten of het betalen van een schadevergoeding, en van andere soorten sancties.
- (30) Daar de doelstelling van deze richtlijn, namelijk het waarborgen van een gemeenschappelijk niveau van bescherming tegen discriminatie in alle lidstaten, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt, maar vanwege de omvang en de gevolgen van het voorgestelde optreden beter op het niveau van de Unie kan worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het VEU neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstelling te bereiken.
- (31) Overeenkomstig punt 34 van het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven³⁰ worden de lidstaten aangemoedigd om voor zichzelf en in het belang van de Unie hun eigen tabellen op te stellen die, voor zover mogelijk, het verband tussen deze richtlijn en de omzettingsmaatregelen weergeven, en om die tabellen openbaar te maken,

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

³⁰ PB L 123 van 12.5.2016, blz. 1.

HOOFDSTUK I

ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1

Doel

Bij deze richtlijn wordt een kader vastgesteld voor de bestrijding van discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, zodat in de lidstaten het beginsel van gelijke behandeling toegepast kan worden binnen het toepassingsgebied van deze richtlijn.

Artikel 2

Het begrip discriminatie

1. Voor de toepassing van deze richtlijn wordt onder het “beginsel van gelijke behandeling” verstaan de afwezigheid van discriminatie op een of meer van de in artikel 1 genoemde gronden.
2. Voor de toepassing van deze richtlijn wordt onder “discriminatie” verstaan:
 - a) directe discriminatie op een van de in artikel 1 genoemde gronden: de situatie waarin iemand minder gunstig wordt, is of zou worden behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie;
 - b) indirecte discriminatie op een van de in artikel 1 genoemde gronden: de situatie waarin een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze, personen met een bepaalde godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd, of seksuele gerichtheid in vergelijking met andere personen bijzonder benadeelt, tenzij de bepaling, maatstaf of handelwijze objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn;

- c) intimidatie die verband houdt met een van de in artikel 1 genoemde gronden: de situatie waarin ongewenst gedrag plaatsvindt met als doel of gevolg dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast en een bedreigend, vijandig, beledigend, vernederend of kwetsend klimaat wordt gecreëerd. Het begrip intimidatie kan in dit verband worden gedefinieerd overeenkomstig de nationale wetten en praktijken van de lidstaten;
 - d)
 - d-b) de opdracht tot het discrimineren van personen op een van de in artikel 1 genoemde gronden;
 - e) het weigeren van redelijke aanpassingen voor personen met een handicap: de situatie waarin artikel 4 bis van deze richtlijn niet in acht wordt genomen;
3. Discriminatie in de zin van deze richtlijn omvat discriminatie op grond van een combinatie van de in artikel 1 genoemde discriminatiegronden, alsmede een combinatie van enerzijds een of meer van deze gronden en anderzijds een van de discriminatiegronden waartegen de bescherming krachtens Richtlijn 2000/43/EG, Richtlijn 2004/113/EG of Richtlijn 79/7/EEG geldt.
- 4.
- 5.
- 5 bis. Verschillen in behandeling op grond van leeftijd kunnen worden toegestaan indien zij worden gerechtvaardigd door een legitiem doel, zoals legitieme doelstellingen van sociaal en gezondheidsbeleid, en de middelen voor het verwezenlijken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.

- 7 bis. Verschillen in premies, verzekeringsuitkeringen, tarieven, kosten of vergoedingen van personen bij de verlening van verzekerings-, bank- en andere financiële diensten op grond van leeftijd gelden niet als leeftijdsdiscriminatie indien dergelijke verschillen objectief en redelijk worden gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen ter verwezenlijking van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Dit mag alleen het geval zijn indien leeftijd wordt toegepast als een bepalende factor bij de risicobeoordeling voor de betrokken dienst en alleen voor zover de risicobeoordeling is gebaseerd op nauwkeurige, relevante en actuele actuariële of statische gegevens, of, indien deze gegevens niet beschikbaar of ontoereikend zijn, is gebaseerd op relevante en betrouwbare medische kennis en voor zover bij de risicobeoordeling rekening wordt gehouden met de individuele situatie van degene die om de verzekerings-, bank of andere financiële dienst verzoekt.
7. Verschillen in premies, verzekeringsuitkeringen, tarieven, kosten of vergoedingen bij de verlening van verzekerings-, bank- en andere financiële diensten op grond van een gezondheidstoestand gelden niet als discriminatie in de zin van deze verordening indien dergelijke verschillen objectief en redelijk worden gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen ter verwezenlijking van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Dit mag alleen het geval zijn indien de gezondheidstoestand wordt toegepast als een bepalende factor bij de risicobeoordeling voor de betrokken dienst en alleen voor zover de risicobeoordeling is gebaseerd op nauwkeurige, relevante en actuele actuariële of statische gegevens, of, indien deze gegevens niet beschikbaar of ontoereikend zijn, is gebaseerd op relevante en betrouwbare medische kennis en voor zover bij de risicobeoordeling rekening wordt gehouden met de individuele situatie van degene die om de verzekerings-, bank of andere financiële dienst verzoekt.
6. Voorkeursbehandeling op grond van leeftijd of een handicap kan worden toegestaan indien zij objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Voorkeursbehandeling ter waarborging van inclusie, integratie of participatie in de samenleving op voet van gelijkheid met anderen kan de vorm aannemen van gratis toegang, kortingen of preferentiële toegang en kan uit hoofde van deze richtlijn worden toegestaan als een gerechtvaardigde, passende en noodzakelijke behandeling.

8. Deze richtlijn laat de nationale wettelijke bepalingen onverlet die in een democratische samenleving passend en noodzakelijk zijn voor de handhaving van de openbare veiligheid en de openbare orde, de preventie van criminaliteit, de bescherming van minderjarigen, de bescherming van de volksgezondheid en de veiligheid, en de bescherming van de grondrechten en fundamentele vrijheden van anderen zoals beschermd in het EU-Handvest van de grondrechten, waaronder de bescherming van het privé- en gezinsleven, de rechten van ouderen, het recht op vrijheid van godsdienst, vrijheid van vereniging, vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid van informatie, contractvrijheid en vrijheid van ondernemerschap.

Artikel 3
Toepassingsgebied

1. Binnen de grenzen van de aan de Unie verleende bevoegdheden, binnen de in lid 2 gestelde beperkingen, en met volledige inachtneming van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid, is het verbod op discriminatie zowel in de openbare als in de particuliere sector, met inbegrip van publiekrechtelijke lichamen, op alle personen van toepassing met betrekking tot:

- a) toegang tot sociale bescherming voor zover zij betrekking heeft op sociale zekerheid, sociale bijstand, sociale huisvesting en gezondheidszorg.

Onder toegang krachtens dit punt wordt mede verstaan het proces van informatie inwinnen, een aanvraag indienen en zich laten registreren, alsmede de feitelijke verstrekking van socialebeschermingsmaatregelen;

- b)

- c) toegang tot onderwijs.

Onder toegang krachtens dit punt wordt mede verstaan het proces van informatie inwinnen, een aanvraag indienen en zich laten registreren, alsmede de feitelijke toelating tot en deelname aan onderwijsactiviteiten;

- d) de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, waaronder huisvesting, die voor het publiek beschikbaar zijn.

Onder toegang krachtens dit punt wordt mede verstaan het proces van informatie inwinnen, een aanvraag indienen, zich laten registreren, bestellen, reserveren, huren en kopen, alsmede de feitelijke verstrekking en het feitelijke genot van de goederen en diensten in kwestie.

2. Deze richtlijn is niet van toepassing op:

- a) aangelegenheden die onder het familierecht vallen, zoals de burgerlijke staat en adoptie en reproductieve rechten, noch op de daarmee verband houdende rechten op socialezekerheidsuitkeringen in verband met de burgerlijke staat;
- b) de organisatie en financiering van de socialebeschermingsstelsels van de lidstaten, het opzetten en beheren van deze stelsels en verwante regelingen, en de inhoud, het bedrag, de berekening en de duur van uitkeringen en diensten, alsmede de voorwaarden om voor die uitkeringen en diensten in aanmerking te komen, waaronder leeftijdsgrenzen;
- c)
- d) de organisatie en financiering van de onderwijsstelsels van de lidstaten, met inbegrip van het opzetten en beheren van onderwijsinstellingen, de inhoud van het onderwijs en de onderwijsactiviteiten, de ontwikkeling van curricula, de vaststelling van examenprocedures en de voorwaarden voor het in aanmerking komen, waaronder het vaststellen van het schoolgeld, alsook de leeftijdsgrenzen voor scholen, cursussen of beurzen, studiebeurzen en -leningen;
- e) verschillen in behandeling op grond van iemands godsdienst of overtuiging met betrekking tot de toelating tot onderwijsinstellingen met een godsdienst of overtuiging als grondslag, overeenkomstig de nationale wetten, tradities en praktijken;
- f) toegang tot en levering van goederen en diensten, waaronder huisvesting, die worden aangeboden in het kader van het privé- en gezinsleven, alsmede de in dat verband verrichte transacties.

- 3.
- 3 bis. Deze richtlijn laat nationale maatregelen die het dragen van religieuze symbolen toestaan of verbieden, onverlet, en beperkt de bevoegdheid van de lidstaten ter zake niet.
4. Deze richtlijn laat de nationale wetgeving die het seculiere karakter van de staat, van staatsinstellingen of -organen, of van het onderwijs waarborgt, of betrekking heeft op de status en kerken en andere organisaties met een godsdienst of overtuiging als grondslag, onverlet, en beperkt de bevoegdheid van de lidstaten ter zake, zoals erkend in artikel 17 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, niet.
- 4 bis. Deze richtlijn doet geen afbreuk aan gerichte nationale maatregelen om niet-discriminerende voorkeursbehandeling wat betreft bepaalde sociale uitkeringen toe te kennen indien en zolang deze noodzakelijk zijn om de demografische uitdaging van dalende geboortecijfers aan te pakken, zoals aangetoond aan de hand van nauwkeurige, gegevens waaruit een dergelijke daling van geboortecijfers blijkt.
5. Deze richtlijn heeft geen betrekking op verschillen in behandeling op grond van nationaliteit en doet geen afbreuk aan bepalingen en voorwaarden voor toegang en verblijf van onderdanen van derde landen en staatlozen tot c.q. op het grondgebied van de lidstaten, noch aan enige behandeling die het gevolg is van de juridische status van de betrokken onderdanen van derde landen en staatlozen.
- 5 bis. Verschillen in behandeling die het gevolg zijn van regionale of lokale verschillen in het niveau van diensten van algemeen belang, vormen geen discriminatie in de zin van deze richtlijn.

Artikel 4

Artikel 4 bis

Redelijke aanpassingen ten behoeve van personen met een handicap

1. Om de eerbiediging van het beginsel van gelijke behandeling met betrekking tot personen met een handicap te garanderen, wordt op de in artikel 3 genoemde gebieden voorzien in redelijke aanpassingen.
2. Voor de toepassing van lid 1 wordt onder “redelijke aanpassingen” verstaan: noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen onevenredige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap toegang tot socialebeschermingsmaatregelen, toegang tot onderwijs, en toegang tot en levering van goederen en diensten op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen binnen het toepassingsgebied van deze richtlijn.
3. De leden 1 en 2 vereisen niet dat wie huisvesting verstrekt, structurele wijzigingen in het pand aanbrengt of bekostigt. Overeenkomstig de nationale wetgeving en praktijk aanvaardt degene die de huisvesting verstrekt, dergelijke wijzigingen indien ze anderszins worden bekostigd en geen onevenredige last opleggen.
4. De bepalingen van dit artikel laten de bepalingen van het Unierecht inzake toegankelijkheid of redelijke aanpassingen met betrekking tot bepaalde goederen of diensten onverlet.

5. Bij de beoordeling of de maatregelen die nodig zijn om aan dit artikel te voldoen een onevenredige last zouden opleggen, wordt in het bijzonder rekening gehouden met:
- a) de omvang, de middelen, de aard en de netto-omzet en -winst van de plichtdrager;
 - a bis) de nadelige gevolgen die het achterwege laten van de passende en noodzakelijke maatregel heeft voor de persoon met een handicap;
 - b) de geschatte kosten van de passende en noodzakelijke maatregel;
 - c) het geschatte nut voor personen met een handicap in het algemeen, rekening houdend met de frequentie en de duur van het gebruik van de betrokken goederen en diensten en met de frequentie en de duur van de relatie met de verkoper of dienstverstrekker;
 - c bis) de hoogte van de overheidssteun waarover de plichtdrager kan beschikken om passende en noodzakelijke maatregelen te treffen;
 - d)
 - e) de historische, culturele, artistieke of architectonische waarde van het roerend of onroerend goed in kwestie, en
 - f) de veiligheid en de uitvoerbaarheid van de maatregelen in kwestie.

De last wordt niet onevenredig bevonden als hij in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen in het kader van het door de betrokken lidstaat gevoerde beleid inzake personen met een handicap.

2.

3.

Artikel 5
Positieve actie

1. Het beginsel van gelijke behandeling belet niet dat een lidstaat, om volledige gelijkheid in de praktijk te bewerkstelligen, specifieke maatregelen handhaaft of neemt om nadelen die verband houden met godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, te voorkomen of te compenseren.

Artikel 6
Minimumvereisten

1. De lidstaten kunnen bepalingen vaststellen of handhaven die voor de bescherming van het beginsel van gelijke behandeling gunstiger zijn dan de bepalingen van deze richtlijn.
2. De uitvoering van deze richtlijn vormt onder geen beding een reden voor verlaging van het in de lidstaten reeds bestaande niveau van bescherming tegen discriminatie op de onder deze richtlijn vallende gebieden.

HOOFDSTUK II

RECHTSMIDDELEN EN HANDHAVING

Artikel 7

Verdediging van rechten

1. De lidstaten zorgen ervoor dat eenieder die zich door niet-toepassing van het beginsel van gelijke behandeling benadeeld acht, toegang krijgt tot gerechtelijke en/of administratieve procedures, en wanneer zij zulks passend achten, ook tot procedures voor alternatieve geschillenbeslechting, voor de naleving van de uit deze richtlijn voortvloeiende verplichtingen, zelfs na beëindiging van de verhouding waarin deze persoon zou zijn gediscrimineerd.
2. De lidstaten dragen er zorg voor dat verenigingen, organisaties of andere juridische entiteiten die er, overeenkomstig de in hun nationale recht vastgelegde criteria, een rechtmatig belang bij hebben dat deze richtlijn wordt nageleefd, namens of ter ondersteuning van de eiser met diens toestemming, met het oog op de naleving van de uit deze richtlijn voortvloeiende verplichtingen, gerechtelijke en/of administratieve procedures kunnen instellen.
3. De leden 1 en 2 laten de nationale regels betreffende de termijnen voor de instelling van een vordering aangaande het beginsel van gelijke behandeling onverlet.
4. Deze bepaling laat de toepassing van artikel 10 van Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad onverlet.

Artikel 8
Bewijslast

1. De lidstaten nemen, overeenkomstig hun nationale rechtsstelsels, de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat, wanneer personen die zich door niet-toepassing te hunnen aanzien van het beginsel van gelijke behandeling benadeeld achten, voor de rechter of een andere bevoegde instantie feiten aanvoeren die discriminatie kunnen doen vermoeden, de verweerder dient te bewijzen dat het discriminatieverbod niet is geschonden.
2. Lid 1 belet de lidstaten niet voor de eiser gunstiger regels inzake de bewijslast in te voeren.
3. Lid 1 is niet van toepassing in strafprocedures.
4. De lidstaten hoeven lid 1 niet toe te passen in procedures waarin de rechter of een andere bevoegde instantie de feiten van de zaak onderzoekt.
5. De leden 1, 2, 3 en 4 zijn tevens van toepassing op alle gerechtelijke procedures die overeenkomstig artikel 7, lid 2, zijn ingesteld.

Artikel 9
Victimisatie

De lidstaten nemen in hun interne rechtsorde de nodige maatregelen op om personen te beschermen tegen een nadelige behandeling of nadelige gevolgen als reactie op een klacht of op een procedure gericht op de handhaving van het beginsel van gelijke behandeling.

Artikel 10

Verspreiding van informatie

De lidstaten dragen er zorg voor dat op hun grondgebied alle betrokkenen met passende middelen worden geïnformeerd over de uit hoofde van deze richtlijn vastgestelde bepalingen en over de betreffende reeds van kracht zijnde bepalingen.

Artikel 11

Dialoog met belanghebbenden

Met het oog op het bevorderen van het beginsel van gelijke behandeling moedigen de lidstaten de dialoog aan met belanghebbenden die er, overeenkomstig hun nationale wetgeving en praktijk, een rechtmatig belang bij hebben bij te dragen aan de bestrijding van discriminatie op de onder deze richtlijn vallende gronden en gebieden.

Artikel 12

HOOFDSTUK III SLOTBEPALINGEN

Artikel 13

Naleving

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om te garanderen dat het beginsel van gelijke behandeling binnen het toepassingsgebied van deze richtlijn wordt nageleefd, en met name dat:

- a) alle wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die met het beginsel van gelijke behandeling in strijd zijn, worden opgeheven;
- b) alle met het beginsel van gelijke behandeling in strijd zijnde bepalingen in contracten of overeenkomsten, interne reglementen van ondernemingen en regels die gelden voor verenigingen met of zonder winstoogmerk, nietig worden of kunnen worden verklaard of worden gewijzigd.

Artikel 14

Sancties

De lidstaten stellen de regels vast inzake de sancties die gelden voor inbreuken op de krachtens deze richtlijn vastgestelde nationale bepalingen, en nemen alle noodzakelijke maatregelen om ervoor te zorgen dat deze worden toegepast. De sancties kunnen het betalen van schadevergoeding omvatten, die niet mag worden beperkt door vooraf een maximumbedrag vast te stellen, en moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn.

Artikel 14 bis

Gendermainstreaming

De lidstaten houden bij de uitvoering van deze richtlijn rekening met het streven de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen op te heffen en de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen.

Artikel 14 ter
Wijzigingen van Richtlijn (EU) 2024/1499
(richtlijn vastgesteld op basis van COM(2022) 689 final)

Richtlijn (EU) 2024/1499 wordt als volgt gewijzigd:

- 1) in artikel 1, leden 1 en 2, artikel 4, artikel 5, leden 1 en 2, artikel 8, lid 1, artikel 10, lid 1, artikel 15 en artikel 16, leden 2 en 4, wordt “Richtlijnen 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG en 2004/113/EG” vervangen door “Richtlijnen 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG, 2004/113/EG en XXX/XXX (*richtlijn vastgesteld op basis van COM(2008) 426 final*)”.
- 2) In artikel 6, lid 1, wordt “artikel 4 van Richtlijn 79/7/EEG, artikel 2 van Richtlijn 2000/43/EG, artikel 2 van Richtlijn 2000/78/EG, en artikel 4 van Richtlijn 2004/113/EG” vervangen door “artikel 4 van Richtlijn 79/7/EEG, artikel 2 van Richtlijn 2000/43/EG, artikel 2 van Richtlijn 2000/78/EG, artikel 4 van Richtlijn 2004/113/EG of artikel 2 van Richtlijn XXX/XXX (*richtlijn vastgesteld op basis van COM(2008) 426 final*)”.

Artikel 15
Uitvoering

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op ... [drie jaar na de vaststelling] aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis en delen de Commissie de tekst van die bepalingen mee.

Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor de verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten hebben met betrekking tot artikel 4 bis recht op een verlenging van de in lid 1 bedoelde omzettingstermijn met maximaal twee jaar. Daartoe sturen zij de Commissie een kennisgeving en delen zij de desbetreffende omzettingsdatum uiterlijk op ...[drie jaar na de vaststelling] mee.
- 3.
4. De lidstaten bevorderen het verzamelen van gegevens over gelijke behandeling en non-discriminatie. Het verzamelen van gegevens dient in overeenstemming te zijn met de nationale wetgeving en praktijk, en met het toepasselijke Unierecht, in het bijzonder met Verordening (EU) 2016/679 (algemene verordening gegevensbescherming).

Artikel 16

Verslag

1. De lidstaten verstrekken de Commissie uiterlijk op ... [vier jaar na de datum in artikel 15, lid 1] en vervolgens om de vijf jaar, alle gegevens die de Commissie nodig heeft om voor het Europees Parlement en de Raad een verslag op te stellen over de toepassing van deze richtlijn.
2. In het verslag van de Commissie wordt, naargelang het geval, rekening gehouden met de standpunten van de nationale organen voor gelijke behandeling, de belanghebbenden en het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten. Overeenkomstig het beginsel van gendermainstreaming, zoals vastgelegd in artikel 8 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, worden in dat verslag onder meer de gevolgen van de maatregelen ten aanzien van vrouwen en mannen geëvalueerd. In het licht van de vergaarde informatie bevat het verslag zo nodig voorstellen voor herziening en actualisering van deze richtlijn.

Artikel 17
Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de dag van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Artikel 14 ter is van toepassing met ingang van ... [*einde van de omzettingstermijn van deze richtlijn*].

Artikel 18
Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.
